

Vrijwilligers, die wil je erbij hebben

Vrijwilligers betrekken

bij

**gezondheidszorg
en hulpverlening**



Commissie
Vrijwilligersbeleid

Vrijwilligers betrekken bij gezondheidszorg en hulpverlening

Vrijwilligerswerk speelt een belangrijke rol in de lokale gemeenschap en veel gemeenten hebben de laatste jaren een vrijwilligerswerkbeleid ontwikkeld. Voor veel ambtenaren binnen andere sectoren is het lastig zicht te krijgen op de rol en betekenis van vrijwilligers bij het realiseren van beleidsdoelen op hun eigen beleidsterrein. Die betekenis is in veel gevallen groot, en zou nog groter kunnen zijn wanneer vrijwilligers ook in sectoraal beleid meer aandacht krijgen. Sterker nog: zonder vrijwilligers zou het praktisch en financieel onmogelijk zijn om bepaalde gemeentelijke doelen te realiseren. Met de brochurereeks *Vrijwilligers, die wil je erbij hebben* wil de Commissie Vrijwilligersbeleid het belang en de rol van vrijwilligerswerk zichtbaar maken en de gedachteontwikkeling hierover stimuleren.

Opzet van de brochurereeks

De brochurereeks *Vrijwilligers, die wil je erbij hebben* bestaat uit zes delen: een strategiebrochure en vijf afzonderlijke brochures, die betrekking hebben op de sectoren:

- leefbaarheid en veiligheid
- vrije tijd (sport, kunst en cultuur en natuur en milieu)
- onderwijs
- gezondheidszorg en hulpverlening
- maatschappelijk verantwoord ondernemen

Er is gekozen voor losse brochures. Zo is het voor betrokkenen in de betreffende sectoren makkelijk de voor hun relevante informatie te verkrijgen. Logischerwijs kijkt de sectorambtenaar eerst naar de brochure die betrekking heeft op zijn of haar eigen werkterrein. Zo is het ook bedoeld, maar het kan ook inspirerend zijn eens over de schutting te kijken. Soms bieden voorbeelden uit andere sectoren veel inspiratie bij het kijken naar de rol van vrijwilligers in de eigen sector.

Hoe kunt u de brochures gebruiken?

U kunt deze publicatie op drie verschillende manieren gebruiken:

- 1 Als middel om collega's in diverse sectoren te overtuigen van het belang en nut van vrijwilligers voor hun dagelijks werk.
- 2 Als zoeklicht voor de betekenis van vrijwilligers voor het eigen beleid.
- 3 Als inspiratiebron voor het vergroten van de rol van vrijwilligers.

Elke brochure volgens een vast stramien

Per sector wordt steeds een aantal beleidsdoelen benoemd. Vervolgens wordt voor die beleidsdoelstellingen aangegeven op welke manier vrijwilligers een rol (kunnen) spelen bij het realiseren daarvan. Dit wordt in de meeste gevallen geïllustreerd met opvallende voorbeelden. De voorbeeldbeschrijvingen zijn kort gehouden: achterin elke brochure vindt u de contactgegevens van de besproken voorbeelden.

Rol gemeente in diverse voorbeelden

De gemeente speelt een belangrijke rol bij het stimuleren van de inzet van vrijwilligers. Om die inzet effectief te laten zijn moet de manier waarop vrijwilligers worden 'ingezet' passen in de visie van de gemeente. Daarbij gaat het om de algemene brede visie op beleidsvoering en om de specifieke visie op vrijwilligerswerkbeleid. Omdat de in deze brochures aangehaalde voorbeelden ook allemaal voortkomen uit een eigen gemeentelijke context zult u ze moeten 'vertalen' naar de situatie in uw eigen gemeente.

De gemeente speelt een belangrijke rol in het stimuleren van vrijwillige inzet. Heel veel waardevolle vrijwilligersprojecten komen nog altijd voort uit particulier initiatief; soms van grote organisaties of bedrijven, vaak van groepjes actieve bewoners, sportverenigingen, kerken etc. Een gemeente moet er niet naar willen streven bestaande succesvolle projecten 'over te nemen' of *zelf* veel nieuwe projecten op te starten – er zijn immers anderen die dat vanuit hun positie midden in het veld beter kunnen. Wel kan de gemeente een waardevolle bijdrage leveren door bestaande initiatieven op te merken, te ondersteunen, te laten groeien en bloeien en te waarderen om de bijdrage die deze leveren aan het realiseren van de eigen maatschappelijke doelstellingen van de gemeente. Daarmee wordt weer aangesloten bij de traditie van lokaal sociaal beleid: 'sturen op doelen, faciliteren op instrumenten'.

Vrijwilligerswerk in de gezondheidszorg en hulpverlening

Zorg en hulpverlening zijn klassieke terreinen waarop vrijwilligers actief zijn. De uitspraak dat deze sectoren zouden instorten zonder vrijwilligers is een cliché. Maar daarom niet minder waar. Vrijwilligers dragen op verschillende manieren bij aan het bereiken van beleidsdoelstellingen binnen de sector.

Doelstellingen waarbij vrijwilligers een belangrijke rol (kunnen) spelen in het gemeentelijk gezondheids- en welzijnsbeleid zijn onder andere:

- 1 toegankelijker maken van professionele hulpverlening
- 2 verbreding van het hulpverleningsaanbod – informele hulpverlening beter laten aansluiten op professionele hulpverlening
- 3 verhogen van de efficiëntie en effectiviteit van het hulpverleningsaanbod
- 4 toeleiding van mensen met een relatief zwakke positie naar de arbeidsmarkt, zoals (ex-)psychiatrische patiënten en langdurig werklozen, naar een betaalde baan

Vrijwilligers kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van al deze vier doelstellingen. Al was het maar omdat professionele hulpverlening een duur en relatief schaars goed is. In veel gemeenten heeft men er voor gekozen bepaalde taken over te laten aan vrijwilligers. Dit kan gezien worden als oneigenlijk gebruik van de onbaatzuchtige inzet van vrijwilligers. Om drie redenen is dit een te beperkte visie. Ten eerste kunnen vrijwilligers zich als niet-beroepskrachten op een andere, vaak meer informele, wijze opstellen ten opzichte van 'cliënten'. Ten tweede biedt het werk de vrijwilligers zelf vaak grote voldoening. Ten derde kan de inzet van vrijwilligers er toe leiden dat professionals zich meer op hun kerntaken kunnen richten, waardoor de hulpverlening efficiënter en effectiever wordt. In deze sector kan het inzetten van vrijwilligers soms tot weerstanden bij beroepskrachten leiden. De gemeente kan deze weerstanden beperken door goed te communiceren over de achterliggende doelstellingen en de voorwaarden waaronder vrijwilligers in de zorg worden ingezet.

In de voorbeelden hierna worden de vier doelstellingen toegelicht met behulp van voorbeelden.

Doelstelling 1 **Toegankelijker maken van professionele hulpverlening**

Toegankelijk maken zorg en hulpverlening voor allochtonen en (ex-)psychiatrische patiënten

Allochtonen, en vooral de laag opgeleiden en vrouwen, blijken veel moeite te hebben de zorg of hulp te vinden die zij nodig hebben. Anders gezegd: de toegankelijkheid van zorg en hulpverlening voor deze allochtonen is een punt van zorg. De taalbarrière en cultuurverschillen maken dat zij lang niet altijd het goede antwoord vinden op hun zorg- of hulpvraag. Dit is voor henzelf natuurlijk vervelend of zelfs schadelijk, maar het bemoeilijkt ook een preventieve of vroegtijdige aanpak van bijvoorbeeld ziekten, opvoedingsproblemen of geweld in huiselijke kring. In diverse gemeenten en provincies worden initiatieven ontplooid om de toegankelijkheid van zorg en hulpverlening voor deze doelgroep te vergroten. Eén daarvan is de Allochtone Vrouwentelefoon.

Allochtone vrouwen in Overijssel die een vraag hebben over bijvoorbeeld de opvoeding van hun kinderen, problemen hebben in hun relatie of financiële moeilijkheden hebben en op zoek zijn naar hulp kunnen voor een vertrouwelijk gesprek terecht bij de gratis Allochtone Vrouwentelefoon. Daar worden ze in hun eigen taal te woord gestaan, door een telefoniste die bekend is met hun cultuur en begrip heeft voor hun situatie. De vrijwilligsters achter de telefoon zijn goed op de hoogte van de mogelijkheden die de hulpverlening biedt en kunnen de vrouwen daar naar doorverwijzen. De vrijwilligers spreken Turks en Arabisch en op sommige tijdstippen zijn er vrijwilligers die andere talen spreken. Naast telefonische hulpverlening biedt de Allochtone Vrouwentelefoon ook persoonlijke ondersteuning. Ook weer door mensen met kennis van de eigen taal en cultuur. Het werkgebied van de Allochtone Vrouwentelefoon beperkt zich tot Overijssel, maar zal afhankelijk van subsidies worden uitgebreid naar omliggende provincies. Ook in Den Haag en de regio Rijnmond bestaat een Allochtone Vrouwentelefoon.

Waar dergelijke initiatieven vanuit de beroepskrachten of de patiëntenorganisaties komen is dat natuurlijk prima. De gemeente doet er dan verstandig aan de bemoeienis te beperken tot financiële en morele steun en niet de uitvoering over te nemen. Maar lang niet in alle gemeenten zullen dit soort voorzieningen uit zichzelf ontstaan, terwijl er wel behoefte aan is. In die gevallen kan de gemeente er voor kiezen bestaande organisaties te stimuleren iets dergelijks op te starten of, als daarvoor de geëigende structuren aanwezig zijn, het zelf te doen.

Doelstelling 2 **Verbreding van het hulpverleningsaanbod**

Verbreding van het hulpverleningsaanbod voor verschillende groepen

De reguliere instellingen voor gezondheidszorg en hulpverlening blijken in veel gevallen niet te kunnen voorzien in alle behoeftes van (chronisch) zieke mensen en mensen die om een andere reden behoefte hebben aan bepaalde ondersteuning. Vaak omdat daar geen geld voor is of omdat het simpelweg buiten het takenpakket valt. Dit is het punt waar vrijwilligers

om de hoek komen kijken. Vrijwilligers leveren op verschillende terreinen een bijdrage aan de verbreding van het hulpverleningsaanbod.

Bijstand voor chronisch en ernstig zieken

Vrijwilligers blijken in veel gevallen de bijstand en ondersteuning te kunnen bieden waar veel chronisch en ernstig zieken grote behoefte aan hebben, maar die de reguliere gezondheidszorg niet kan bieden. Het feit dat zij dat meestal doen in een veel minder gemedicaliseerde context, wordt door patiënten prettig gevonden. Maar, het is niet zomaar iets extra's; het ver-groot in veel gevallen ook de effectiviteit van de reguliere gezondheidszorg. Een voorbeeld van een organisatie die dergelijke ondersteuning organiseert is de Stichting Prisma:

De oprichters van Stichting Prisma in Lichtenvoorde constateerden dat er weinig aandacht bestaat voor de alledaagse geestelijke bijstand aan chronisch en ernstig zieken. De stichting wil voorzien in deze behoefte. Daarom is er een inloopcentrum opgezet, waar patiënten, maar ook mensen uit hun omgeving, zonder afspraak langs kunnen komen om een praatje te maken. De stichting heeft zich als doel gesteld ernstig, chronisch zieken te helpen weer kleur te geven aan hun leven, om te leren gaan met hun ziekte en te ondersteunen bij het oplossen van allerlei sociale problemen die samenhangen met hun ziekte. Ook biedt het centrum, tegen minimale kosten, therapieën aan. En er worden thema-avonden georganiseerd voor artsen en mantelzorgers.

De activiteiten van Prisma zijn gericht op volwassenen en kinderen. Alle activiteiten van het centrum, dus ook de therapieën, worden uitgevoerd door vrijwilligers.

Buddy's

Een andere, meer intensieve, ondersteuning voor chronisch zieken is te vinden in de zogenaamde buddy-projecten (ook wel maatjes-projecten genoemd). Deze zijn vooral bekend van de begeleiding van Aids-patiënten, maar ook voor andere ernstige chronische patiënten zijn er buddy's. In bijna alle gevallen zijn de buddy's vrijwilligers. Soms ontvangen zij wel een andere dan geldelijke beloning. Studenten krijgen er bijvoorbeeld studiepunten voor. Ook hier geldt dat de vrijwilligers iets kunnen bieden waar de reguliere zorg niet of onvoldoende in voorziet: een persoonlijke begeleiding die vaak de vorm van een soort vriendschap aanneemt. Veel chronisch zieken hebben er door de effecten van hun ziekte en (angst voor) stigmatisering moeite mee contacten met vrienden en kennissen te onderhouden. De buddy helpt dan een isolement te voorkomen en levert zo een welkome bijdrage aan de levenskwaliteit van de chronisch zieke, ook al gaat die er lichamelijk (sterk) op achteruit. Buddy-projecten zijn in vele gemeenten te vinden, in allerhande varianten. Er zijn buddy's voor chronisch en terminaal zieken, voor psychiatrische patiënten etc., maar ook voor mensen die om andere redenen in een sociaal isolement verkeren of dreigen te raken, zoals ex-gedetineerden. De buddy's zijn al even divers als de doelgroep; het zijn studenten, gepensioneerden of mensen die het gewoon naast hun werk doen. Soms zijn zij ervaringsdeskundigen, soms juist niet. Voor een overzicht van buddy-projecten in Nederland, zie: www.mantelzorg.nl/handjehelpen/pages/extra2.asp.

Wegwijs in het hulpverleningswoud

Voor bepaalde groepen, zoals (ex-)psychiatrische patiënten, kan het moeilijk zijn een weg te vinden in het woud aan hulpverleningsinstellingen. Daarom bestaan in veel gemeenten instellingen als de Wegwijswinkel en de Depressielijn, die los staan van de reguliere hulpverlening, maar daar wel veel kennis van hebben. Door hun onafhankelijke positie en de inzet van ervaringsdeskundigen kunnen zij de patiënten het begrip bieden dat zij in hun eigen omgeving en bij reguliere hulpverleners vaak missen. Ook kunnen deze instellingen de patiënten helpen het, voor hun situatie, meest geschikte hulpverleningsaanbod samen te stellen. Zo vullen zij het bestaande hulpverleningsaanbod niet alleen aan, maar dragen ook bij aan een betere toeleiding naar dat aanbod en een efficiëntere benutting daarvan.

In de binnenstad van Utrecht is de Wegwijswinkel gevestigd. (Ex-)psychiatrische patiënten kunnen daar binnenlopen voor een gesprek en advies. Zij worden dan te woord gestaan door ervaringsdeskundige vrijwilligers. Patiënten kunnen hun hulpvraag ook telefonisch stellen. Overigens leidt dat vaak weer tot een persoonlijk gesprek in de 'winkel'. Het initiatief is voortgekomen uit de behoefte aan een helpdesk die los staat van de reguliere hulpverlening. Die behoefte is er ook echt. Dat blijkt wel uit het feit dat het aantal bezoekers en bellers sinds de opening in 1997 gestaag is toegenomen. In 2001 kwamen er 2100 bezoekers. De meeste hulpvragen hebben betrekking op de psychiatrische achtergrond van de patiënten, maar sinds enige tijd kunnen ook sociaal-juridische vragen worden gesteld. Naast deze dienstverlening organiseert de Wegwijswinkel themabijeenkomsten over het schoonhouden van de eigen woonruimte. Waarschijnlijk wordt dit aanbod binnenkort uitgebreid met cursussen over omgaan met geld, lezen en invullen van formulieren en klusjes in en om het huis.

Jongeren als 'mantelzorgers'

Als aanvulling op de professionele hulpverlening, maar vooral ook ter ontlasting van leeftijdsgenoten die zorg dragen voor een ziek of gehandicapt familielid worden jongeren (scholieren) op creatieve wijze ingezet als mantelzorgers voor ouderen, zieken en gehandicapten.

Veel jongeren helpen al bij de zorg voor een ziek of gehandicapt familielid. Maar deze mantelzorgers kunnen soms zelf ook wel wat hulp gebruiken. Iemand die de zorg even van hen overneemt en bijvoorbeeld een middagje gaat skaten met hun zusje die in een rolstoel zit, of hun vader die MS heeft helpt met klusjes in het huis. In diverse gemeenten in de provincie Zuid-Holland werft Vrijwillige Thuishulp hiervoor scholieren. Medewerkers van de organisatie geven gastlessen en er is een lesprogramma, een CD-rom en een aansprekende film ontwikkeld. Tevens worden er bijeenkomsten georganiseerd voor docenten maatschappijleer, gezondheidszorg etc. Het project, dat gericht is op jongeren vanaf zestien jaar, is zeer succesvol; de jongeren blijken het erg leuk te vinden een steentje te kunnen bijdragen. En door de koppeling met de mantelzorgers hebben zij het gevoel nog meer mensen te helpen: niet alleen de zieke of gehandicapte, maar ook de mantelzorgers, met wie zij zich gemakkelijk kunnen identificeren.

Ondersteuning door zelforganisaties

Veel migranten hebben moeite hun plek te vinden in de Nederlandse samenleving; taalbarrières, onbekendheid met de werking van allerlei instituties en sociaal-economische achterstand vormen belemmeringen. De betreffende instituties en professionele hulpverlening zijn niet bij machte deze migranten afdoende te ondersteunen. Bovendien is er vaak sprake van een cultuurkloof tussen de beroepskrachten en de migranten. Daarom ontstaan in veel gemeenten zelforganisaties waarin migranten, die al langer in Nederland zijn nieuwkomers op allerlei vlakken bijstaan. Het werk in deze organisaties wordt grotendeels verricht door vrijwilligers. Voor de bijkomende kosten zijn zij meestal aangewezen op subsidies van de gemeente. Dergelijke organisaties vormen een brug naar de samenleving voor migranten. Wanneer de gemeente goed contact met deze organisaties onderhoudt, bieden zij de gemeente ook een belangrijke bron van informatie over het integratieproces en de positie van allochtone groepen. Een voorbeeld van zo'n zelforganisatie is de Stichting M.A.M.A. in Amsterdam.

*M.A.M.A. levert sinds vijftien jaar een actieve bijdrage aan de opvang van Antilliaanse en Arubaanse vrouwen die naar Nederland komen. Uitgangspunt van de organisatie, die inmiddels uit een kleine 400 leden en ruim twintig vrijwilligers bestaat, is het versterken van de zelfredzaamheid van migranten. Daarvoor worden bijvoorbeeld cursussen en themabijeenkomsten georganiseerd over opvoeding en onderwijs, rondom arbeid en scholing en integratie en participatie. Daarnaast is er een inloopspreekuur, waar de vrouwen antwoord kunnen krijgen op diverse vragen en er zijn 'Bezoekvrouwen'. Deze vrouwen zijn speciaal getraind om langs te gaan bij nieuwkomers thuis en hen op een informele manier te helpen hun weg te vinden in de Nederlandse samenleving. De Bezoekvrouwen kunnen ook doorverwijzen naar andere instellingen. De vrijwilligers in alle projecten besteden bijzondere aandacht aan het 'vertalen' van de Nederlandse schriftelijke voorlichtingscultuur in de voor hen meer gebruikelijke mondelinge voorlichting. De vrijwilligers worden uitgebreid getraind voor hun taak, ondermeer door cursussen in **action learning** en deskundigheidsbevordering.*

Doelstelling 3 Verhoging efficiëntie en effectiviteit van hulpverlening

Georganiseerde mantelzorg

Een vrij recente ontwikkeling in de hulpverlening is het mobiliseren van de omgeving van een cliënt, vanuit de gedachte dat zij de cliënt het beste kennen en daarom ook het best kunnen helpen. Daarbij gaat men er vanuit dat zij vanuit hun persoonlijke betrokkenheid bij de cliënt ook sterk gemotiveerd zullen zijn om dat te doen. De vrienden, kennissen en familieleden vormen een 'mantelzorgteam' (term gebruikt bij project in Nieuwegein). Toch gaat deze vorm van hulpverlening in zekere zin verder dan wat we normaal onder mantelzorg verstaan. Er is namelijk sprake van een door beroepskrachten gecoördineerde ondersteuning. Deze werkwijze wordt in de psychiatrie en in de jeugdzorg toegepast. Deze nieuwe manier van werken vraagt vaak een ingrijpende verandering in de houding van hulpverleners. De gemeente kan die verandering stimuleren of faciliteren, bijvoorbeeld in de vorm van een pilotproject.

Een voorbeeld van toepassing van georganiseerde mantelzorg in de jeugdzorg zijn de **Eigen-kracht** conferenties die sinds enige jaren in verschillende provincies plaatsvinden. In principe kan elke familie besluiten een Eigen-kracht conferentie te organiseren. In de praktijk zal het meestal gaan om situaties waar zorg bestaat over het welzijn van (een) kind(eren). Een betrokken instantie kan dan voorstellen een conferentie te organiseren. Als de familie heeft ingestemd met de Eigen-kracht conferentie, gaat een onafhankelijke coördinator aan de slag om de conferentie voor te bereiden. Deze coördinator is voor deze taak getraind, maar niet verbonden aan een beslissingsbevoegde of hulpverlenende instelling, en spreekt de taal van de familie. De coördinator probeert zo veel mogelijk mensen die verbonden zijn met het kind of de kinderen bij de conferentie te betrekken. De coördinator treedt met deze mensen in contact en vraagt hen mee te doen. Daarvoor is het ook nodig een sfeer te creëren waarin alle deelnemers zich veilig voelen.

De conferentie zelf bestaat uit drie delen. In het eerst deel geven de coördinator en de verwijzer (ook wel 'case-manager' genoemd) hun visie op het probleem van de familie en lichten zij de familie in over de mogelijkheden en diensten die de hulpverlening biedt. De coördinator moet er voor zorgen dat de familie alle informatie krijgt die zij denkt nodig te hebben. Vervolgens laten zij de familie alleen, zodat deze het probleem kan bespreken, samen oplossingen kan bedenken en daarover overeenstemming kan bereiken. De familie krijgt hiervoor net zoveel tijd als ze zelf nodig hebben. Is het gelukt om het eens te worden over een oplossing, dan komen de coördinator en de verwijzer er weer bij. De familie presenteert het opgestelde plan en de coördinator en verwijzer geven aan of zij het haalbaar achten, of het voldoende veiligheid biedt voor het kind en of het niet in strijd is met de wet. Als zij zich er ook in kunnen vinden wordt het plan in een schriftelijke overeenkomst vastgelegd. De verwijzer of case-manager begeleidt de uitvoering van het plan en zorgt dat de daarin afgesproken hulpverlening tijdig gerealiseerd wordt.

Mantelzorgteams

De stichting Eleos in Nieuwegein heeft vanuit dezelfde gedachte een iets andere aanpak. Die is gericht op psychiatrische cliënten. Vaak functioneert het sociale netwerk van deze patiënten niet meer goed, terwijl contacten met anderen hen juist zouden kunnen helpen om te gaan met hun ziekte en met het vinden van een plekje in de maatschappij. Om dit contact te vergroten wordt er een mantelzorgteam geformeerd. Dit team bestaat uit mensen uit de omgeving van de patiënt en/of 'oude' vrienden en kennissen. Elke week gaat één van hen op bezoek bij de patiënt. De invulling van die bezoeken staat vrij; soms helpt de bezoeker de patiënt met klusjes in huis, soms gaan ze op pad en een andere keer voeren zij een goed gesprek. Het mantelzorgteam wordt professioneel begeleid door iemand van de stichting. Hij of zij organiseert van tijd tot tijd een bijeenkomst voor het mantelzorgteam, waar zij hun ervaringen kunnen delen. Als de patiënt daarvoor toestemming geeft kan de begeleider het team ook informatie geven over het ziektebeeld van de patiënt en over een goede omgang met het daaruit voortkomende gedrag. Ook tussen deze bijeenkomsten door kunnen de mantelzorgers altijd terecht bij de begeleider. De mantelzorgers committeren zich in principe voor een jaar aan het team. Vaak is ondersteuning voor de patiënt langer nodig; elke mantelzorger kan dan zelf beslissen of hij of zij door wil gaan.

Voor jongeren – door jongeren

Ook, en misschien wel vooral, in de preventieve sfeer biedt het principe voor en door jongeren veel mogelijkheden. Of het nu gaat over drugs, alcohol of seks, een waarschuwende boodschap komt vaak beter over als deze gebracht wordt door een leeftijdsgenoot. Zij kunnen op een 'natuurlijke' manier over dit soort, vaak beladen onderwerpen spreken. Uiteraard is het zo dat jongeren al sinds jaar en dag van elkaar leren over dit soort onderwerpen. Maar door er als volwassenen iets bewuster mee om te gaan, kan de preventieve waarde van deze 'peereducation' sterk worden vergroot. Dit uitgangspunt wordt in en door diverse gemeenten in allerlei situaties toegepast.

Tijdens vakanties drinken veel jongeren veel alcohol. Om hen te stimuleren hier meer bewust mee om te gaan en overmatig drankgebruik te voorkomen zetten regionale instellingen voor verslavingszorg en preventie (de voormalige cad's), in samenwerking met gemeenten, 'peers' in, om in populaire vakantiebestemmingen voorlichting te geven. Deze jongeren zijn getraind om voorlichting te geven aan leeftijdsgenoten. Zij voeren het gesprek aan de hand van een kennistest. Soortgelijke voorlichting wordt ook ingezet rondom drugs en seksualiteit en heeft een breed toepassingsgebied; het kan zowel op danceparty's als op scholen worden gedaan. De ervaring leert dat jongeren ontvankelijk zijn voor een dergelijke vorm van voorlichting. Meer dan bij andere vormen van voorlichting worden zij hierdoor aangezet om over hun eigen gedrag te spreken en er over na te denken. Deze reflectie is de eerste, noodzakelijke, stap naar gedragsverandering.

Een bijzondere, meer uitgebreide vorm van 'peereducation' is te vinden bij de Jeugdadviseurs, die in veel Vlaamse gemeenten actief zijn. In lokale jongerencentra worden groepen jongeren getraind als jeugdadviseur. Zij kunnen daardoor beter steun verlenen aan vrienden en andere leeftijdsgenoten die het even moeilijk hebben. Ook kunnen zij leeftijdsgenoten informeren over zaken die hen bezighouden, zoals relaties, seks en drugs. De jeugdadviseurs vervullen geen formele functie, maar hebben een informele rol. Wel hebben ze regelmatig contact met volwassen jeugdhulpverleners. Als ze van een leeftijdsgenoot horen dat hij of zij een probleem heeft waarvoor professionele hulp nuttig is, dan kunnen ze hem of haar makkelijk doorverwijzen. De jeugdhulpverleners horen andersom uit eerste hand wat er leeft onder de jongeren en welke benadering wel of niet zal werken. In de afgelopen jaren zijn er al bijna 1000 jeugdadviseurs getraind. Het project wordt voor heel Vlaanderen ontwikkeld en aangestuurd door In Petto. Deze organisatie zet het weer uit bij de lokale jongerenadviescentra (JAC's), die de trainingen verzorgen en de jongeren werven en begeleiden. Recent is het initiatief genomen om een dergelijk project ook te starten in Zeeuws-Vlaanderen.

Zie in dit kader ook de brochure over onderwijs, waarin de vertrouwensleerlingen staan beschreven. Zij kunnen binnen de school een luisterend oor bieden aan leerlingen met allerlei problemen en hen ondersteunen bij het vinden van de juiste hulp.

Doelstelling 4

Toeleiding naar de arbeidsmarkt

Vrijwilligerswerk als opstap naar betaald werk, als plek om vaardigheden te ontwikkelen/sociale activering

Voor (ex-)psychiatrische patiënten en diverse anderen groepen blijkt het moeilijk een plek te verwerven op de reguliere arbeidsmarkt. Zij missen daarvoor het zelfvertrouwen en de vaardigheden en krijgen vaak niet de kans die te ontwikkelen. Omdat deze mensen meestal graag aan de slag willen kan vrijwilligerswerk uitkomst bieden. Op deze manier kunnen zij in een relatief beschermde omgeving werken aan hun vaardigheden en zelfvertrouwen. Dit biedt niet alleen een interessante tijdsbesteding en sociale contacten, maar het blijkt vaak ook een goede opstap naar betaald werk. In toenemende mate wordt vrijwilligerswerk ook door Sociale Diensten ingezet als een nuttig onderdeel van een reïntegratietraject voor bijvoorbeeld bijstandsontvangers.

Stiel, de vrijwilligerscentrale in Groningen, biedt vrijwilligerswerk nadrukkelijk aan als 'alternatief voor mensen die (nog) geen plaats kunnen vinden op de arbeidsmarkt'. Om daaraan invulling te geven zet Stiel zelf ook diverse, vaak wijkgerelateerde, projecten op waar mensen werkervaring op kunnen doen. Een voorbeeld hiervan is Eetcafé Holle Bolle Gijs, waar verstandelijk gehandicapten twee keer per week, onder begeleiding van een professionele kok een zelf samengestelde maaltijd bereiden.

Om het vrijwilligerswerk voor mensen met een psychiatrische achtergrond daadwerkelijk tot een succes te maken is soms extra begeleiding nodig. Daarom heeft Stiel, in opdracht van de provincie en in samenwerking met GGZ Groningen, een mentorsysteem opgezet voor (ex-)psychiatrische cliënten die al lang buiten het arbeidsproces staan en graag vrijwilligerswerk willen gaan doen, maar het moeilijk vinden die stap zelfstandig te zetten. De mentor begeleidt de (aanstaande) vrijwilliger gedurende het traject van het zoeken naar een vacature, het benaderen van de vrijwilligersorganisatie en het vrijwilligerswerk zelf. Op deze manier kunnen de cliënten over de drempel worden geholpen naar meer maatschappelijke participatie. De mentoren hebben zelf allemaal een rijke ervaring als vrijwilliger.

Om goede begeleiding te kunnen geven heeft de vrijwilligerscentrale in Zaandam in samenwerking met de RIAGG een apart bemiddelingstraject opgezet voor mensen met een psychiatrische achtergrond die vrijwilligerswerk willen gaan doen. De vrijwilliger en de organisatie waar hij of zij aan de slag gaat krijgen desgewenst begeleiding. In de voorbereidingsfase wordt gekeken of de cliënt voldoende gemotiveerd is om vrijwilligerswerk te doen. Vervolgens wordt in de intake geïnventariseerd wat de mogelijkheden van de cliënt zijn, welke begeleiding nodig is en aan welke voorwaarden de werkplek moet voldoen. Op basis van deze informatie wordt in de bemiddelingsfase een passende vacature gezocht. Ook bij de volgende stap, als de cliënt daadwerkelijk aan de slag gaat, ontvangt hij of zij uitgebreide begeleiding, afgestemd op de eigen behoefte. Tenslotte volgt, als de vrijwilliger een half jaar aan het werk is, een nazorg-gesprek. Daarbij zijn de traject-

begeleider en de hulpverlener of de consulent Sociale Zaken aanwezig. In het gesprek wordt gekeken hoe het vrijwilligerswerk verloopt, wat de wensen en behoeften van de vrijwilliger zijn en of hij of zij door gaat met het vrijwilligerswerk, of doorverwezen wordt naar een opleiding of betaald werk.

Interessante ontwikkeltrajecten

*Onder de titel **UN-LIMITED@work** inventariseert Civiq de kansen en moeilijkheden voor mensen met een handicap bij het doen van vrijwilligerswerk. Een belangrijk onderdeel van het project is het in kaart brengen en uitwisselen van ervaringen en tips. Er worden interviews gehouden met vrijwilligers, begeleiders en bemiddelaars. Ook worden er netwerkbijeenkomsten georganiseerd voor vertegenwoordigers van betrokken organisaties.*

Als chronisch zieken vrijwilligerswerk (willen) doen is vaak extra ondersteuning en begeleiding nodig, maar er is ook verandering nodig bij vrijwilligersorganisaties. Om die veranderingen te stimuleren zijn Civiq en SCW De Oude Ulo (een lokaal samenwerkingsverband in Groningen) bezig materiaal te ontwikkelen. Vrijwilligersorganisaties blijken vaak nog onvoldoende toegerust voor het opnemen van chronisch zieken als vrijwilligers. Er zijn enkele pilots opgestart. De ervaringen die daar worden opgedaan, worden vastgelegd in een methodiek. Op basis daarvan worden trainingen en workshops georganiseerd. Ook worden een informatiefolder en een stappenplan gemaakt, die onder patiëntenorganisaties en vrijwilligersorganisaties worden verspreid.

Commissie
Vrijwilligersbeleid



Contactgegevens

NOOT: Een lijst met contactgegevens is altijd kwetsbaar, gegevens veranderen nu eenmaal in de loop van de tijd. Mochten de in deze lijst genoemde gegevens niet meer correct zijn, dan kunt u door op internet te zoeken op de naam van het project of van de organisatie vaak eenvoudig de juiste gegevens achterhalen. Ook is het zo dat de meeste verwijzingen projecten betreffen; het is mogelijk dat sommige daarvan inmiddels zijn beëindigd. De in zo'n project opgedane ervaringen worden daarmee niet minder interessant. Daarom is steeds ook de organisatie achter het project genoemd.

Project: **Allochtone Vrouwentelefoon**
Provincie: Overijssel
Organisatie: Telefonische Hulp- en Dienstverlening Oost Nederland
Contactpersoon: Hikmet Hoogstrate
Telefoon: 074-2552551
E-mail: avt@thdon.nl
Website: www.allochtonevrouwentelefoon.com

Project: **Inloop- en begeleidingscentrum ernstig en chronisch zieken**
Gemeente: Lichtenvoorde
Organisatie: Stichting Inloop- en begeleidingscentrum Prisma
Telefoon: 0544-374567
E-mail: info@stichting-prisma.nl
Website: www.stichting-prisma.nl

Project: **De Wegwijswinkel**
Gemeente: Utrecht
Organisatie: Stichting Wegwijs
Contactpersoon: Mw. J. Derrix
Telefoon: 030-2400870
E-mail: wegwijswinkel@wegwijs.org
Website: www.wegwijswinkel.nl

Project: **Let's Volunteer**
Provincie: Zuid-Holland
Organisatie: Valent RDB
Contactpersoon: Mw. M. Vaneman-van Lammeren
Telefoon: 071-4093333
E-mail: letsvolunteer@rdb.org / g.vaneman@valenttrdb.nl
Website: www.thuis-en-gezond.nl (zie ook: www.handjehelpen.nl)

Project: **Bezoekvrouwen** (en andere projecten)
Gemeente: Amsterdam
Organisatie: Stichting M.A.M.A.
Contactpersoon: Maritza Wernet
Telefoon: 020-6006636

Project: **Eigen-kracht conferenties**
Gemeente: Landelijk
Organisatie: Stichting Op Kleine Schaal en Bureau WESP
Telefoon: 0252-219111
E-mail: kantoor1@wxs.nl
Website: www.eigen-kracht.nl

Project: **Mantelzorgteams**
Gemeente: Nieuwegein
Organisatie: Stichting Eleos
Telefoon: 030-6008540
E-mail: info@eleos.nl
Website: www.eleos.nl

Project: **Alcoholvoorlichting door peers**
Gemeente: diverse gemeenten
Organisatie: NIGZ (landelijk coördinatie)
Contactpersoon: Martijn Planken
Telefoon: 0348-437600
E-mail: mplanken@nigz.nl
Website: www.nigz.nl

Project: **Jeugdadviseurs**
Gemeente: diverse gemeenten in België
Organisatie: In Petto
Telefoon: +32 3 366 15 20
E-mail: mailbox@inpetto-jeugddienst.be
Website: www.inpetto-jeugddienst.be

Project: **SamenWerk het Werkt** (mentorenproject) en **Eetcafé Holle Bolle Gijs**
Gemeente: Groningen
Organisatie: Stichting Stiel
Telefoon: 050-3681888
E-mail: info@stiel.nl
Website: www.stiel.nl

Project: **Traject Zorg**
Gemeente: Zaandam
Organisatie: Welsaen en RIAGG Zaanstreek/Waterland
Contactpersoon: Anita Pietersma
Telefoon: 075-6120355
E-mail: vrijwilligerscentrale@welsaen.nl
Website: www.welsaen.nl/vrijwilligerscentrale/trajectzorg.html

Project: **UN-LIMITED@work**
Gemeente: landelijk
Organisatie: Civiq
Contactpersoon: Anita Peters
Telefoon: 030-7509000
E-mail: apeters@civiq.nl
Website: www.vrijwilligersplein.nl/unlimited en www.civiq.nl

Project: **Materiaalontwikkeling vrijwilligerswerk door chronisch zieken**
Provincie: Groningen
Organisatie: De Oude Ulo (i.s.m. NOV/SVm)
Telefoon: 0594-517877
E-mail: info@deoudeulo.nl
Website: www.deoudeulo.nl

Bestellen producten van de Commissie

De producten van de Commissie Vrijwilligersbeleid zijn te bestellen bij:

De Commissie Vrijwilligersbeleid

Postbus 20350

2500 EJ Den Haag

070 - 340 78 23

vrijwilligersbeleid@minvws.nl

www.vrijwilligersbeleid.nl